Засновники:
Департамент освіти і науки обласної державної адміністрації
Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Адреса редакції:
76018 м. Івано-Франківськ,
пл. Міцкевича, 3
Телефон (03422) 52 24 93
Видається в ОІППО

Рекомендовано до друку науково-методичною радою ОІППО протокол № від

Головний редактор
ШЕЛЕМЕЙ Любов, проректор з науково-методичної роботи та моніторингу якості освіти Івано-Франківського ОІППО

Редакційна рада:
БАРАБАШ Ольга, проректор з наукової роботи Івано-Франківського ОІППО, кандидат педагогічних наук, доцент;
БІГУН Михайло, доцент кафедри менеджменту та освітніх інновацій ОІППО, кандидат фізико-математичних наук;
ЗУБ'ЯК Роман, ректор Івано-Франківського ОІППО, кандидат педагогічних наук, доцент

Редакційна колегія:
ВИЛУЩАК Тетяна, завідувач лабораторії організації та навчальної діяльності;
ДУТЧАК Алла, методист лабораторії управління та організації освіти;
МЕРДУХ Іван, завідувач лабораторії природничо-математичних дисциплін, кандидат біологічних наук;
МАЛИЙ Петро, методист лабораторії природничо-математичних дисциплін;
НИЖНИК Ольга, завідувач лабораторії управління і організації освіти;
ОСТРОВСЬКА Галина, завідувач кафедри теорії та методики навчання, доктор педагогічних наук, доцент;
ПІДЛИПНА Людмила, директор обласного центру практичної психології та соціальної роботи, кандидат психологічних наук;
РИМАР Віктор, завідувач лабораторії дисциплін естетичного циклу та фізичного виховання;
СТРІЛЬЧИК Галина, завідувач лабораторії педагогічного досвіду та етнопедагогіки;
УМАНЦІВ Наталія, завідувач лабораторії суспільно-філологічних дисциплін;
ФЛЯК Оксана, завідувач лабораторії національного виховання;
ЮСИПЧУК Світлана, завідувач лабораторії дошкільної та початкової освіти

Тези надруковано в авторській редакції

Оформлення і технічне редагування
Світлани ГРИТЧУК

Підп. до друку 25. 10. 2022. Гарнітура "Таймс". Формат 60x84/8.
Складання та верстку виконано в обласному літературно-видавничому центрі ОІППО

* Рукописи не рецензуються і не повертаються
• Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту
• За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори публікацій

ДЖЕРЕЛА

Науково-методичний вісник № 1 (105), 2024
Свідоцтво про реєстрацію серії ІФ № 317
Виходить три рази на рік

ЗМІСТ

Іван БЕЗЕНА. Вчитель і змістовні трансформації в шкільній історичній освіті.....3
Анна БІДНІК. Катерина Зарицька: життєвий шлях у боротьбі з тоталітаризмом..... 9
Сергій БІЛОШИЦЬКИЙ, Світлана МІТЯГІНА. Організація усноісторичних досліджень у закладах освіти як засіб вивчення життєвого шляху видатних постатей та технологія національно-патріотичного виховання молоді.....14
Софія БОДНАРЧУК. Андрей Шептицький та його внесок у розвиток національно-культурного життя українців.....18
Анастасія БОЦВІНОК. Костянтин-Василь Острозький – захисник руської ідентичности.....21
Світлана БОЯН-ГЛАДКА, Мар'ян МОРОЗ. Внесок Івана Вагилевича у розвиток української культури і державності.....23
Володимир ГЛАДИШЕВ. Уроки академіка Наливайка..... 25
Вікторія ГРИНЯК. Микола Мушинка – найвідоміший українець Словаччини.....31
Людмила ДАВИДЮК. Методика викладання техніки художнього читання в науковому доробку "учителя виразного життя" Романа Черкашина.....33
Олександр ДЕМ'ЯНЮК. Волиняни в органах центральної влади доби Української Центральної Ради.....37
Володимир ДМИТРІВ. Внесок Богдана Лепкого в формування національної ідентичності українців та духовне відродження України.....41
Оксана ДРОГОБИЦЬКА. Теофіл Ганушевський (1908–1941) – жертва радянського терору в Галичині.....43
Марина КАБИШ. Вплив викладача філологічних дисциплін на формування національної свідомості та патріотизму студентів в умовах боротьби за незалежність.....46
Любомира КАЛУСЬКА. Трансформація ідей Софії Русової в сучасну дошкільну освіту та виховання.....48
Жанна КЛИМЕНКО. Літературно-методичні обрії Бориса Шалагінова.....54
Степан КОБУТА, Святослав ПРИЙМАК. Участь В'ячеслава Чорновола у виборюванні незалежності України: виховний потенціал для сучасної молоді.....62
Денис КОЧЕРЖУК. Вплив українського звукозапису популярної музики на виховання молодого покоління XXI століття (методи культурологічних та музикознавчих змін).....65
Анжела МЕЛЬНИК, Олександр МЕЛЬНИК. "Мистецтво виправляє душу": українські педагоги про роль мистецтва у формуванні особистості молоді.....68
НАШІ АВТОРИ.....71

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

ІНСТИТУТ УКРАЇНІСТИКИ, ВАРШАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ, УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

ЗБІРНИК ТЕЗ

V Міжнародної науково-практичної конференції “Особистість в історії, літературі та методиці навчання

Київ – Івано-Франківськ – Варшава

Анжела МЕЛЬНИК, Олександр МЕЛЬНИК

«МИСТЕЦТВО ВИПРАВЛЯЄ ДУШУ»: УКРАЇНСЬКИ ПЕДАГОГИ ПРО РОЛЬ МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДІ

Визначні педагоги минулого й сучасності відзначали великий вплив мистецтва на формування особистості людини. Цій проблемі присвятили свої розвідки педагоги Г. Сковорода, К. Ушинський, О. Кониський, С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський, Н. Миропольська та інші.

Великий український філософ, письменник і педагог-гуманіст **Григорій Сковорода** у своїй діяльності важливу роль відводив духовному розвитку особистості, чільне місце у якому має займати мистецтво. Особливі надії педагог пов'язував із *музикою*, яку називав «філософією педагогіки». Головною метою використання музики Г. Сковорода вважав формування духовного світу особистості, розвиток її музичних здібностей з метою використання їх під час майбутнього самостійного життя. Особливо актуальною видається теза Г. Сковороди про те, що взаємодія філософії, поезій й музики – це *«сродна»* праця, яка надавала людині, насамперед, радість серця, формувала почуття краси і добра, сприяла самореалізації і самовдосконаленню *[6]*.

Один із фундаторів української педагогіки **Костянтин Ушинський** був переконаний, що виховання повинно бути духовно-естетичним. Естетичні почуття К. Ушинський відносив до вищих (духовних) переживань і виходив у своєму вченні з єдності етичного й естетичного, що розглядав у контексті морального виховання людини. Значну роль в естетичному вихованні учнів педагог надавав мистецтву, оскільки мистецтво як скарбниця духовних почуттів людства впливає на учнів через емоційно-образне переживання. К. Ушинський наголошував, що кожний високохудожній твір несе у собі не тільки пізнавальний аспект, але й викликає в учнів глибокі почуття, розвиває оцінне ставлення до навколишнього світу, спонукає до активного мислення. Знайомство з різними мистецтвами в їхній взаємодії збагачує емоційний світ учнів, сприяє формуванню культури естетичних переживань, залучає до художнього світу митців *[8]*.

На важливості естетичного виховання учнів наголошував і відомий український культурний діяч, письменник, перекладач і педагог **Олександр Кониський**. Естетичні почуття, на думку, О. Кониського, найбільше проявляються у мистецтві й любові до природи. Провідне місце у формуванні естетичних почуттів мислитель надавав поетичній творчості, зокрема *прислів'ям і приказкам*, які не тільки сприяють пізнанню мови, але й формують естетичні почуття. Одним із дієвих засобів естетичного розвитку особистості О. Кониський вважав *музику і спів*. На думку педагога, музика облагороджує почуття, залучає до прекрасного, окрилює людину. Особливе значення О. Кониський надавав музичним творам, які піднімають національне чуття, які є правдиво народними, витканими на основі високого людського почуття любові. Свої естетичні погляди і переконання О. Кониський увиразнив у вірші «Молитва за Україну», який згодом поклав на музику М. Лисенко, і який зараз визнаний духовний гімном України. У

вірші патріотичні ідеї тісно переплітаються з гуманістичними: стверджуються любов до рідної землі, воля, висока духовність *[2]*.

Отже, педагогічна концепція О. Конисського передбачає нерозривну єдність естетичного, морального та національного виховання особистості *[2]*.

Українська письменниця, літературознавиця, громадська діячка і педагогиня **Софія Русова** вважала національне мистецтво одним із засобів створення національної системи освіти. Педагогиня зазначала, що національне мистецтво – це найперший фактор пробудження художнього почуття у дітей, що використовуючи цей фактор, який створює атмосферу піднесеного настрою і пошуку прекрасного, школа б віднайшла нові засоби виховання дітей. Також науковиця зазначала, що необхідно вести учнів до розуміння краси світового мистецтва, насамперед, через те, що їм найближче – національне мистецтво *[5]*.

На думку відомого українського педагога і психолога **Григорія Ващенка**, естетичне виховання є одним і з найскладніших питань педагогіки, оскільки не всі однаково розуміють саме поняття краси, яке лежить в основі естетики. Педагог зазначає, що критерієм рівня мистецьких творів має бути не час їх появи, а вартість, лінія, що стоїть на засадах єдності Добра, Правди і Краси. В естетичному вихованні Г. Ващенко виокремлює такі періоди: наймолодший вік, дошкільний вік, молодший шкільний вік, підлітки, період юнацтва. До засобів естетичного виховання юнацтва науковець відносить викладання української і всесвітньої літератури, відвідування театрів, музеїв, картинних галерей, виставок та ін. Звертає увагу науковець і на необхідність знання учнями ранньої юності творів, біографій, поглядів митців. Зважаючи на зацікавленість учнями цього віку філософськими проблемами, Г. Ващенко рекомендує українській молоді знайомитися з філософією, зокрема з естетикою; радить вивчати праці Арістотеля, Платона, Шеллінга *[52]*.

Уважав мистецтво одним із основних чинників культурного розвитку особистості й видатний український педагог і письменник **Василь Сухомлинський**. Педагог писав: «Мистецтво – це час і простір, у якому живе краса людського духу. Як гімнастика виправляє тіло, так мистецтво виправляє душу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду» *[53, 544]*. Музика, на думку В. Сухомлинського, сприяє осягненню мови почуттів, пісня пробуджує прагнення глибше пізнати світ, а розглядання картини допомагає проникнути в духовне життя народу. У контексті цього дослідження особливо цінним видаються поради педагога щодо поєднання у вихованні дітей поетичного, музичного та образотворчого мистецтв *[1]*.

Значний внесок у розвиток проблеми естетичного виховання молоді зробила одна із фундаторок сучасної української школи естетичного виховання, педагогиня **Наталія Миропольська**, яка є авторкою концепції естетичної логосфери школи. «Основою процесу формування художньої культури учнів має стати естетична логосфера школи, де слово функціонує як естетичний феномен, ґрунтується на репрезентації трьох родів літератури і передбачає діалогічні (полілогічні) контакти школярів з явищами мистецтва слова. Естетична логосфера звертається до особистісних переживань учнів і трансформує в життя дітей норма і цінності не лише поетики, а вищих людських гідностей», – пише Н. Миропольська *[4, с. 9]*. Науковиця

переконана, що зустрічі з мистецтвом створюють нові умови, завдяки яким особистість може олюднити свої почуття; кожна людина відкриває у творі мистецтва нові смисли, що ставлення до мистецтва – це живе свідчення того, на якому рівні знаходиться людина *[3, с. 15]*. Н. Миропольська висуває й обґрунтовує три педагогічні умови формування художньої культури учнів: 1) організація естетичного споглядання (загострення емоційної сприйнятливості учнів, збагачення їхніх уявлень чуттєво-образною інформацією; формування навичок естетичної оцінки, пробудження інтуїції, витонченості сприйняття мистецтва слова, підготовка до емпатійного входження дитини у світ мистецтва); 2) створення ситуацій естетичного переживання, що передбачають формування навичок співпереживання з героями художніх творів та розвиток здатності відгукуватись на естетичні прояви об'єктивного світу; 3) організація естетичної практики школярів (уключеність учнів у художньо-естетичну діяльність, вихід як на інтелектуальний рівень, так і на конструктивну діяльність щодо створення нового; розвиток сутнісних сил школярів, завдяки яким відбувається їхній саморозвиток) *[4, с. 31–32]*.

Отож, проблема використання мистецтва у контексті розвитку естетичних почуттів й духовного розвитку особистості була і залишається однією з провідних у розвідках педагогів минулого і сучасності. Висновки науковців створюють міцну методологічну базу для розробки методики вивчення зарубіжної літератури у зв'язках з різними мистецтвами у старшій профільній школі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ващенко, Г. (1957). Основи естетичного виховання. Мюнхен – Лондон: Авангард.
2. Кониський, О. Я. (1887). Доля одного письменника. Зоря. Лютий. Р. VIII.
3. Миропольська, Н. Є. (2002). Мистецтво слова в структурі художньої культури учня: теорія і практика: монографія. Київ: Парламентське видавництво.
4. Миропольська, Н. Є. (2003). Формування художньої культури учнів загальноосвітньої школи засобами мистецтва слова: автореферат дис. … докт. пед. наук. Ін-т педагогіки АПН України. Київ.
5. Русова, С. (1996). Вибрані педагогічні твори. Київ: Освіта.
6. Сковорода, Г. (2011). Повна академічна збірка творів. Едмонтон – Торонто: Вид-во Канадського інституту українських студій; Харків: Майдан.
7. Сухомлинський, В. О. (1977). Вибрані твори в п'яти томах. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ: Рад. школа.
8. Ушинський, К. Д. (1955). Твори в шести томах. Т. 5. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології. Київ: Рад. школа.